

Direktoratet for naturforvaltning (DN) er det sentrale, utøvende og rådgivende forvaltningsorganet innenfor bevaring av biologisk mangfold, friluftsliv og bruk av naturressurser. DN's visjon, For liv i naturen og natur i livet, er et uttrykk for dette. DN er administrativt underlagt Miljøverndepartementet.

For liv i naturen og natur i livet

Direktoratet for
naturforvaltning

7485 Trondheim, telefon: 73 58 05 00, telefax: 73 58 05 01
www.dirnat.no

Direktoratet for **naturforvaltning**

Reiseliv og hensyn til dyrelivet

Foto: Svein Holo / NN / Samfoto

[hilser veldig gjerne på deg]

Ville dyr forstyrres av menneskelig aktivitet – men det er mye vi kan gjøre for å vise hensyn!

De fleste av oss synes det er spennende å se og oppleve dyr i naturlige omgivelser. Samtidig kan våre aktiviteter være skadelige for de ville dyrene. Vi vet kanskje ikke at vi forstyrrer, og skadene vi forårsaker, behøver verken være opplagte eller synlige.

Denne brosjyren gir alle som organiserer turer og aktiviteter i naturområder, innsikt i hvordan aktivitetene påvirker ville dyr. Det er slett ikke hensikten å holde folk borte fra naturen, snarere tvert imot. Vi ønsker at flest mulig skal få ta del i naturopplevelser. Men når det gjelder organiserte aktiviteter, og spesielt der en guide tar med gjester for å oppsøke dyr, er kunnskap om dyrene og dyrelivet viktig. Det gjør det mulig å ferdes med omtanke og på en måte som forstyrrer lite!

Det vi trenger kunnskap om, er:

- Hvordan oppstår uheldige situasjoner?
- Hvor er det vi skal ta spesielle hensyn?
- Hvordan går vi frem for å forstyrre minst mulig?
- Er det ting vi bør sjekke når vi planlegger organiserte aktiviteter i nærheten av verneområder og andre sårbare lokaliteter?

Foto: Erlend Haarberg / NN / Samfoto

[blir lettere stresset når snøen er dyp]

Det er mange gode grunner til å ferdes varsomt

Det er ikke alltid vi forstår at vi forstyrrer. Ikke så rart egentlig, for dyr trekker seg gjerne unna når vi kommer. Som oftest ser vi bare en begrenset del av det rike dyrelivet rundt oss. Likevel kan forstyrrelsene gi negative og utilsiktede konsekvenser som det er viktig å kjenne til:

- Dyrene skyr, eventuelt forsvinner helt, fra områder som er viktige for dem.
- Endring i atferd kan føre til at dyrene får færre unger, eller at ungene passes dårligere på, får mindre mat og ikke vokser opp.
- Dyrene bruker energi på unødige formål, og kan bli i generelt dårligere form. Begge deler gjør at de kan bli et lett bytte for andre.

[foretrekker rolige omgivelser]

Foto: Tynn Ivar Bergsmo / Samfoto

Hva slags aktiviteter kan forstyrre dyrelivet?

Både enslige turgåere og større grupper kan gi forstyrrelser i naturen. Det gjelder om en går til fots, på ski eller for eksempel bruker sykkel, hest eller snøskuter. Forstyrrelsene vil være forskjellig etter hvordan man tar seg frem. Har man hund, er det alltid viktig å respektere båndtvangen.

Generelt kan vi si:

- Menneskelig aktivitet som dyrene er vant med, tolereres bedre enn uvante aktiviteter.
- Spredt aktivitet oppfattes annerledes enn forventet trafikk etter faste stier.
- Hvordan vi beveger oss har ulik effekt, for eksempel om vi beveger oss rolig eller med stor fart.
- Det er forskjell mellom fjell og skog – skogen gir dyrene bedre mulighet til å finne skjul.

Dyrenes reaksjoner på våre aktiviteter kan være sammensatte og kompliserte etter som de er påvirket av opplevelser de har hatt tidligere. For eksempel kan dyr venne seg til aktiviteter som skjer etter faste mønstre eller traseer. I tillegg kan det være forskjeller mellom arter, individer, aldersgrupper og kjønn, og mellom forskjellige lokale bestander. Dessuten er konsekvensene avhengig av årstid og habitat.

[setter pris på mennesker som følger stien]

Foto: Erlend Haarberg / NN / Samfoto

Hva vi kan gjøre for å unngå å forstyrre

Ville dyr og fugler er særlig sårbare for menneskelige forstyrrelser i yngleperioden. Tidspunktet for den varierer en god del mellom landsdeler og arter, men generelt må vi ta hensyn fra tidlig vår til sen sommer. I denne perioden må dyrene få være mest mulig i fred.

Forstyrrelser kan også være svært skadelige i andre perioder. Ett eksempel er gjess og andefugl i myteperioden (fjærskifte). Da er de ikke flygedyktige og derfor svært sårbare for uvetting båttrafikk.

Det finnes en del områder som opplagt er sårbare, og som vi bør kjenne til. Disse er gjerne ekstra utsatt i perioder, og da bør vi holde oss på god avstand:

- Kalvingsplasser for villrein i fjellet
- Fjellrevhi i høyfjellet
- Hekkeplasser for kongeørn og jaktfalk i overgangen mellom skog og fjell
- Storfuglleiker i barskogen
- Våtmarksområder med rike vannfuglforekomster
- Strandflater med hekkende vannfugler ved kysten
- Grunne myte-, raste- og oppvekstområder for vannfugl langs kysten

Noen ganger gjør vi stor skade rett og slett fordi vi ikke vet bedre. For eksempel kan en kafferast i påska, under en hekkeplass for kongeørn eller jaktfalk, skremme de voksne fuglene bort fra reiret. Blir de borte for lenge i denne perioden, kan årets produksjon av unger gå tapt.

Andre eksempler er ulv og fjellrev som blir forstyrret av mennesker nært hiet. Det fører ofte til at de flytter ungene sine. En bål plass på en tiurleik om våren kan forstyrre spillet til fuglene. Villreinen er også et dyr som foretrekker god avstand. Særlig om vinteren tar den raskt til flukt. I et åpent fjellandskap kan de reagere på mennesker på mer enn en kilometers avstand.

A group of puffins are perched on a grassy cliff. The puffins have black heads and backs, white chests, and distinctive orange beaks. They are looking in various directions. The background is a clear blue sky. The text is overlaid on the sky.

[ønsker deg velkommen senere på sommeren]

Foto: Ove Bergersen / NN / Samfoto

Gode regler som er enkle å følge

Selv om det er store forskjeller i dyrenes reaksjonsmønstre, er noen råd og tiltak allment aktuelle:

- Legg aktiviteter til områder der det allerede er moderat eller mye ferdsel fra før.
- Motorisert aktivitet i utmark må foregå etter faste traseer
- Vær meget restriktiv med å organisere ferdsel i områder der det kan være sårbare viltlokaliteter.
- Hold hunder i bånd.
- Organiserte turer etter faste ruter legges opp slik at de har en sikker buffer-avstand til kjente sårbare viltlokaliteter.

Bufferonene må tilpasses den funksjonen området har (yngle-, raste- el. vinterområde) og artene som er der.

[setter pris på ærbødig avstand]

Foto: Jørn B Olsen / Rolf Sørensen / Samfoto

Eksempel til etterfølgelse – hvordan arrangere guiding i naturreservat

Ulen naturreservat i Lierne har et rikt dyreliv som det er spennende å oppleve på nært hold. Sørli Museum ønsket å ta med 10–15 passasjerer i åpen båt oppover Innerdalselva hver dag ei uke i juli 2007, og muligens fortsette med jevnlige turer senere. Faren for å forstyrre dyrelivet var absolutt til stede, så de sendte en forespørsel til Miljøvernavdelingen i Nord-Trøndelag.

Vitenskapsmuseet ved NTNU dro først på befaring sammen med museet, og de laget regler for hvordan denne ferdseilen kunne gjennomføres. Det er blant annet fiskeørn i området, så trafikk med motorbåt må legges utenom den tiden ørna har egg eller små unger. Lav fart er viktig, også for andefuglkullene i området, men for de besøkende fører det faktisk til at opplevelsen blir større; de får tid til å oppdage beverhytter og andre dyreaktiviteter langs elvebredden.

De første turene er gjennomført til stor glede for deltakerne. Arbeidet med guidete turer i området har også bidratt til økt bevissthet rundt naturkvalitetene i området, og det er i seg selv en positivt bieffekt.

Om lovverket

Viltloven gir ville dyr rettsbeskyttelse mot skadelige forstyrrelser som skyldes menneskelig aktivitet i viltets viktige leveområder og livsperioder. Med hjemmel i viltloven og naturvernloven (særlige i verneområder), kan det fastsettes bestemmelser som begrenser og regulerer menneskelig ferdsel, arrangementer og aktiviteter som kan være skadelige for viltet. Hovedregelen etter viltloven er at det ved enhver virksomhet skal tas hensyn til viltet slik at det ikke påføres unødig lidelse eller skade.

Regulering

De som forvalter områder, kan legge restriksjoner på ferdselen eller gjøre andre tiltak for å regulere den. Dette er eksempler på hva som kan gjøres:

- I våtmarksområder kan det være aktuelt å tillate ferdsel bare langs stier eller klopper.
- Legge ned ferdselsforbud i spesielt sårbare lokaliteter i perioder av året. Det er mest aktuelt i yngletiden, som for eksempel forbud mot å gå i land på holmer i skjærgården i hekketida.
- Sperre av områder med høyt ferdselspress i sårbare perioder.
- Styre ferdselen med fritidsbåter utenom sårbare viltlokaliteter og eventuelt innføre fartsbegrensninger på vann eller sjø.
- Innføre båndtvang eller forby hund i enkelte områder.

Mer informasjon

Dere som organiserer turer og aktiviteter i naturområder, får en del råd og generell informasjon i denne brosjyren. Når dere skal planlegge aktiviteter, vil dere ha behov for ytterligere informasjon om viktige eller sårbare lokaliteter og arter i området.

Kommunen er den første dere må henvende dere til. Kommunen skal ha oversikt over viktige viltområder. Andre instanser og organisasjoner er fjellstyrene, villrein-nemndene, Statens naturoppsyn, fylkesmennenes miljøvernavdelinger, frivillige organisasjoner som ornitologiske foreninger, lokale naturvernforeninger med mer. Det kan også være nyttig eller nødvendig å kontakte andre fagmiljø.

Brosjyrer

“Allemannsretten – fra hav til himmel” og “Allemannsretten og reiselivsnæringen” kan bestilles fra www.dirnat.no/publikasjoner.

Nettsteder

www.naturoppsyn.no
www.fylkesmannen.no
www.dirnat.no